

Статья/Педагогика_Психология_и_Социология- 2. Теория и методика учебы, воспитания и образования

УДК: **37.01.004.9**

Слатвінська О.А.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ CASE-STUDY В ПРОГРАМАХ ЗДОРОВ'ЯСПРЯМОВУЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПТНЗ.

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 03045, Київ, Чапаєвське шосе, 98

Характерною особливістю методу Case-study є створення проблемної ситуації з реального життя. У статті автором здійснений аналіз сутності методу case-study, можливостей його застосування в програмах зі сприяння здоров'ю учнів ПТНЗ.

Ключові слова: *метод case-study, профілактика, ПТНЗ, ПТО.*

Вступ

З моменту проголошення незалежності, на протязі двадцяти років в Україні відбуваються процеси депопуляції. За темпами цього процесу наша країна знаходиться на четвертому місці серед пострадянських країн (після Грузії, Естонії, Латвії) [5]. За перші десять років Україна втратила 9,1 % свого населення, а за прогнозами ООН до 2050 року чисельність нашого населення знизиться на 20 млн осіб (це понад 42 %). Уже на сьогодні (за даними офіційної статистики МОЗ України) лише за 5 років чисельність дітей скоротилася на 17%, відбувається суттєве постаріння населення, створюється вкрай несприятлива ситуація щодо відтворення трудового потенціалу і, відповідно, можливості сталого розвитку нашої держави.

Зважаючи на такі негативні тенденції демографічних процесів та змін в стані здоров'я населення України, з 1993 року, було прийнято низку законодавчих актів, у яких збереження та формування здоров'я дітей, підлітків та молоді визнано одним із пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку освіти.

В умовах розбудови українського суспільства відбуваються значні перетворення в різних сферах життєдіяльності людини, у тому числі і в

освіті. Індивідуальний розвиток людини, особистості стає одним із основних показників прогресу та умовою необхідною для подальшого розвитку суспільства.

Соціально-економічні трансформації в світі вимагають глибоких, відповідних змін і в змісті професійної освіти, які повинні бути зорієнтовані на потреби сучасного ринку праці у високопрофесійних та конкурентоспроможних (а саме здорових) спеціалістах.

Зниження протягом останніх років потенціалу кваліфікованих робітників в державі відбувається внаслідок падіння престижу робітничих професій, застарілої матеріально-технічної бази, недосконалості державних стандартів професійно-технічної освіти, недостатнього рівня підготовки педагогічних працівників. Досвід багатьох економічно розвинутих країн світу свідчить про те, що критеріями конкурентоспроможності робітників стають якісні показники. І саме якість людських ресурсів стає вирішальною у визначенні її успішного поступу протягом життя. Реформування професійно-технічної освіти пов'язане із необхідністю трансформації професійної освіти і навчання для забезпечення розвитку фізично здорової, компетентної особистості, здатної навчатися протягом усього життя.

Аналіз державних документів останніх років дозволяє констатувати, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в душі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності.

Просвітницько-профілактична діяльність спрямована на інформування учнів ПТНЗ про наслідки небезпечної поведінки, вироблення навичок здорового способу життя, сприяє формуванню культури та позитивного ставлення до власного здоров'я. Особливої актуальності набувають дослідження сучасних педагогів: В. Горашука, О. Дубогай, С. Кириленко, С. Лапаєнко, С. Свириденко, С. Тищенко, Н. Хамської, В. Шахненко, у яких розкриваються різні аспекти формування культури здоров'я та здорового способу життя учнів. Проблемі формування здорового способу життя

присвячено ряд наукових досліджень. Так, у працях О. Балакіревої, О. Вакуленко, Л. Ващенко, Л. Жаліло, Н. Комарової, Р. Левіна, С. Омельченко, О. Яременка адаптовано до українського контексту міжнародні концептуальні засади сприяння здоров'ю як теоретичні основи формування здорового способу життя. Вітчизняні теоретики та практики О. Безпалько, Н. Заверико, Н. Зимівець, Т. Журавель, В. Лях, О. Нікітіна, В. Оржеховська, О. Песоцька, В. Петрович, Л. Сущенко, О. Стойко, С. Терницька запропонували нові соціально-педагогічні технології формування здорового способу життя молодого покоління [5].

Нині в просвітницько-профілактичних програмах перевага віддається активним та інтерактивним методам, серед яких особливої уваги заслуговує case-study (метод кейсів) [2,6]. Тому існує потреба висвітлення існуючого досвіду використання цього методу, що може бути корисним для спеціалістів, які здійснюють просвітницько-профілактичну роботу. Можна виділити такі особливості методу case-study:

- неоднозначність розгортання ситуації й характер варіативності її вирішення вчить тому, що не буває єдино вірної відповіді, й допомагає виробити кілька можливих відповідей відразу;
- кейси й додатки до них дозволяють використати різноманітні джерела знань;
- колективний характер пізнавальної діяльності, що припускає різноманітні форми роботи: обмін думками, обговорення, мозкову атаку, роботу в малих групах, дискусію. Колективність є найважливішою передумовою синергетичного ефекту;
- індивідуальна й колективна робота в умовах вільного висловлювання ідей дозволяє говорити про творчий процес пізнання, що у свою чергу забезпечує наявність не тільки логічної моделі пізнання, але й образного пізнання.

До кейсів висувається ряд вимог. Кейс повинен містити реальну, обґрунтовану інформацію, достатню для того, щоб той, кого навчають, зміг уявити себе в описаній ситуації й ототожнити з людьми, що беруть участь у

ній. За своєю природою кейс тим кращий, чим у більш реальну ситуацію потрапляє той, хто її вивчає. Ситуація повинна бути зрозумілою до найменших подробиць. Однак за своєю конструкцією вона не повинна являти собою добре сформульовану проблему. Навчання пошуку й формулюванню проблеми є принциповим у застосуванні методу case-study [1].

Метою статті є аналіз сутності методу case-study, можливостей його використання в програмах зі сприяння здоров'ю учнів ПТНЗ.

Метод case-study почали застосовувати ще на початку ХХ століття в галузі права й медицини. Провідна роль у його поширенні належить Гарвардській Школі Бізнесу. Кейс (від англійського «case» – ситуація) – це реальні й докладно описані ситуації педагогічної практики разом із стосовними до ситуації супутніми фактами, думками (від яких залежить її вирішення).

Найпоширеніше визначення ситуації говорить про неї як про сукупність елементів середовища, як про фрагмент середовища на певному етапі життєдіяльності індивіда. Таке розуміння ситуації дозволяє виділити такі її складові: діючі особи, здійснювана ними діяльність, тимчасові й просторові аспекти ситуації [1].

Грамотно розроблений кейс – це інструмент, за допомогою якого в навчальну аудиторію привноситься частина реального життя, реальна ситуація, що виникла в ході педагогічної діяльності, над якою треба самостійно попрацювати й представити обґрунтоване рішення.

Кейси, зазвичай підготовлені в письмовій формі й складені, виходячи з досвіду реальних людей. Вони читаються, вивчаються й обговорюються.

Кейс – це описання складної ситуації, яку для того щоб зрозуміти, потрібно спочатку розкласти на частини, проаналізувати кожна з них, а потім знову скласти разом, щоб одержати цілісне уявлення про ситуацію. Таким чином, з'являється ще одна важлива категорія методу case-study – «аналіз ситуації» [4]. Необхідно звернути увагу на спеціальну технологію роботи із ситуаціями в навчальному процесі. Вона полягає в такому: ті, кого навчають,

аналізують кейс самостійно, намагаючись виділити в ньому проблему й усю необхідну інформацію для її рішення. Потім обговорюють свої висновки й міркування в малих групах (3-5 осіб), виробляють спільні рішення. Усі варіанти рішень виносяться на загальну дискусію. Тут зіштовхуються різні точки зору на проблему й різні варіанти її вирішення. У цілому, робота відбувається в такий спосіб: обговорення отриманої вступної інформації, яку містить кейс, обмін думками щодо плану роботи над проблемою, дискусія – робота над проблемою (тут активно можуть використовуватися інші активні методи, наприклад, мозковий штурм, мета-план), вироблення рішень проблеми, дискусія для прийняття остаточних рішень, підготовка доповіді. Роль педагога на цьому етапі зводиться до спостереження й контролювання роботи малих груп для попередження їхнього виходу за рамки теми, завдань і часу[3].

Застосування методу case-study вимагає вміння конструювати кейс. При цьому процес конструювання можна розкласти на дві складові: створення кейсу й проведення заняття.

В наш час відчувається величезний дефіцит кейсів, які можуть бути використані в профілактичній діяльності з учнівською аудиторією ПТНЗ. Тому перед педагогом, що бажає використати метод case-study, постає питання самостійної розробки й написання кейсів.

Основні завдання для учасників навчання такі:

1. Визначити основні проблем аналізованої ситуації, рівня виникнення проблем і прийняття рішень, мети й шляхів рішення головної проблеми, обмежень і вимог до рішення.

2. Сформулювати власні висновки перед групою.

Обов'язковими вимогами цього етапу виступають: участь кожного в обговоренні; можливість кожному висловити свою точку зору й одержати

уявлення про думки інших; командний характер роботи, що вимагає вміння вислухувати й ураховувати чужі думки.

3. Створити опису ситуації / написання тексту кейса. Необхідно самостійно визначити й сформулювати проблему, розробити різні варіанти рішення проблеми, вибрати оптимальний варіант рішення).

4. Розробити методичні частини кейса. Визначити місце цього кейса в курсі й сформулювати завдання по аналізу. Після того як кейс розроблений, він обов'язково повинен пройти апробацію.

Проблема здоров'язбереження пов'язана з збільшенням кількості у молоді хронічних захворювань, характерних для зрілого віку.

Загальновідомо, що стан здоров'я людини на 50 % залежить саме від її способу життя. Формування способу життя людини особливо інтенсивно відбувається в підлітковому та юнацькому віці. Збереження здоров'я підростаючого покоління - це інвестиції в майбутнє країни, бо це сприяє зменшенню дефіциту трудових ресурсів.

Реалізація здоров'язберігаючої функції освіти має відбуватися через формування ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих. В статті 22 Закону України «Про вищу освіту» йдеться про здійснення оздоровчої діяльності, у Законі України «Про професійно-технічну освіту» завдання із проведення оздоровчої або здоров'язберігаючої діяльності та формування позитивної мотивації до здорового способу життя в учнів професійно-технічних навчальних закладів безпосередньо не ставляться. Однак час вимагає внести корективи про доповнення ряду завдань для професійної освіти у відповідних законах України, оскільки навчання в системі професійної освіти припадає на активний період розвитку і становлення особистості. Отже, професійна освіта, починаючи з початкової - професійно-технічної, також повинна забезпечувати функцію збереження здоров'я, яка останнім часом набула вагомої суспільної значущості.

Трансформації в політичній, економічній, культурній та духовній сферах нашого суспільства викликають зміни в психології, свідомості, поведінці,

потребах та ціннісних орієнтаціях людини. Радикальні зміни в житті суспільства завжди супроводжуються переоцінкою цінностей, що викликає і зміни в світогляді. Найбільш інтенсивно ці процеси відбуваються в молодого покоління. Кожна суспільна формація формує потрібний їй тип виховання навичок здорового способу життя, передбачає формування ціннісної орієнтації на здоров'я та ціннісного ставлення до здоров'я власного, так і здоров'я оточуючих людей. Формування ціннісних орієнтацій - досить складний і тривалий процес. До моменту вступу в професійно-технічний навчальний заклад у молоді вже склалися критерії життєвих цінностей. Але слід урахувати, що вік 15-17 років, а більшість учнівської молоді належить саме до цієї вікової групи, є основним і переломним для становлення системи особистісних цінностей у дорослому житті. Сформоване ціннісне ставлення передбачає дієву свідому поведінку людини стосовно ведення здорового способу життя. Ціннісне ставлення до здоров'я є однією з найважливіших якостей внутрішньої структури особистості і являє собою сукупність індивідуальних вибіркових зв'язків особистості з різними явищами та предметами навколишнього середовища, насамперед із професійними. Ставлення до здоров'я не може з'явитися само по собі, воно формується в процесі становлення особистості протягом певного часу і є результатом впливу освіти та середовища. Позитивне, ціннісне ставлення до здоров'я передбачає усвідомлення особистістю, що саме здоров'я є найважливішою цінністю для людини. Традиційні просвітницькі та виховні засоби не спроможні викликати позитивні зрушення в стані здоров'я підростаючого покоління. Тому виникає необхідність пошуку педагогічних систем, які здатні забезпечити формування дійсно ціннісного ставлення молоді до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, особливо в умовах професійно-технічної освіти, де формується майбутній кваліфікований робітник, основа трудового і оборонного потенціалу країни.

Підсумовуючи вище сказане, визначення ціннісного ставлення до здоров'я можна сформулювати таким чином: «Ціннісне ставлення до здоров'я - це

системне і динамічне утворення особистості на основі мотиваційно-емоційної сфери і сукупності знань про здоров'я, яке виявляється у свідомо обраному способі життя» [5]. Якщо людина дійсно цінує власне здоров'я, то, іншими словами, ціннісне ставлення до здоров'я- це такий рівень сформованості життєвого досвіду, який дозволяє свідомо обирати здоровий спосіб життя.

В арсеналі кожного викладача є різноманітні методи навчання і виховання. Завдання педагогічного працівника полягає у відборі таких методів, які були б ефективними у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я. Перш за все, це інтерактивні методи, які допомагають залучити учнів до здоров'яспрямованої діяльності. Але не слід забувати і про традиційні, такі, як лекції, бесіди, дискусії. Підвищення дієвості традиційних методів спостерігається за умови участі спеціально запрошених фахівців у здоров'яспрямованих навчальних або позаурочних заходах.

Встановлено, що однією з умов успішності формування ціннісного ставлення до здоров'я є психологічна готовність педагогічного працівника до інновацій та самовдосконалення у сфері педагогічної здоров'яспрямованої діяльності. У результаті цілеспрямоного самовдосконалення педагог подає власний приклад дотримання здорового способу життя, чим, безперечно, демонструє переваги здорового способу життя та його значення в процесі становлення успішної людини.

Турбота про здоров'я вихованців - одне з головних завдань педагогічного колективу навчального закладу. Але турбуватися професійно означає бути готовим педагогічними методами і відповідно до сучасних медико-біологічних уявлень про ріст і розвиток організму та вплив факторів довкілля на здоров'я людини правильно організувати, здійснювати та контролювати діяльність з формування ціннісного ставлення до здоров'я. Методична підготовка викладача до організації й проведення здоров'яспрямованої діяльності в навчальному закладі допомагає обрати

зміст та адекватні методи навчання і виховання для досягнення поставленої мети.

Педагогічне керівництво здоров'яспрямованим самовдосконаленням учнів, в цілому здійснюється за такими напрямками:

- стимулювання процесу самовиховання;
- ознайомлення з ефективними прийомами самоосвіти й самовиховання;
- залучення учнів до здоров'яспрямованої діяльності;
- створення здоров'яспрямованого освітнього простору й умов для самовдосконалення учнів.

Висновки

Результатом здоров'яспрямованої діяльності викладачів і учнів стає створення здоров'язберігаючого середовища в навчальному закладі, оволодіння і використання педагогами здоров'язберігаючих технологій в навчально-виховному процесі, підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення до здоров'я в учнів і педагогів, формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Почати доцільно зі створення концепції діяльності школи сприяння здоров'ю. Під концепцією (від лат. *conseritio* - розуміння, провідна ідея, провідна думка) розуміють систему поглядів, яка виражає бачення, трактовку певних предметів і явищ. Тому концепція діяльності школи по сприянню здоров'ю має містити опис бачення педагогічним колективом здоров'яспрямованої діяльності в конкретному закладі освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багиев Г. Л., Наумов В. Н. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода [Електронний ресурс]. // Энциклопедия маркетинга. – Режим доступу: <http://www.marketing.spb.ru/read/m21/>

2. Лях Т. Л. Використання інтерактивних методів у програмах з формування здорового способу життя / Т. Л. Лях, Т. В. Журавель // Основи громадського здоров'я: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / [Т. П. Авельцева, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько] ; за заг. ред. О. В. Безпалько. – Ужгород : ВАТ «Патент», 2008. – С. 152–216.
3. Михайлова Е. А. Кейс и кейс-метод: общие понятия / Е. А. Михайлова // Маркетинг. – 1999. – №1. – С.109–117.
4. Михайлова Е. А. Кейс и кейс-метод: процесс написания кейса / Е. А. Михайлова // Маркетинг. – 1999. – № 5. – С.113–120.
5. Оржеховська В.М. Здоровий спосіб життя : навч.-метод.посіб. / В.М. Оржеховська, О.О. Єжова. – Суми : Видавництво СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2010.- 188 с.
6. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / Под ред. Ю. П. Сурмина. – К.: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

Статья отправлена: 15.09.2013

Слатвінська О.А.